

Културно-исторически маршрути

1. „Столиците и градовете на българските царе и патриарси“

Велико Търново - Русе - Шумен – Плиска - Преслав - Силистра - Провадия

Царевец

Архитектурно-музейният резерват „Царевец“ е един от най-посещаваните туристически обекти България. Разположен е на хълма Царевец, който се намира в старата част на град Велико Търново.

Хълмът е обитаван още от III хил. пр. Хр. През V-VII в. н.е. тук се е намирал най-големият град на Византийската империя в провинция Долна Мизия - Зикидева.

През IX в. тук възниква старобългарско селище, което бързо се разраства. Изграждането на крепостната стена, която е запазена и до днес, започва през XII в. Стената е с дължина 1100 м, дебела на места до 3,40 м и висока над 10 м.

През 1185 г., след като Търново е провъзгласено за столица на **Второто българско царство**, Царевец се превръща в нейно главно укрепление и дом за аристокрацията. Повече от 200 години в града кипи политически, икономически и културен живот, което го прави **един от най-големите градове в европейския югоизток, а крепостта – най-важната в България.**

На самия връх на Царевец се намира **Патриаршеската църква**, възстановена през 1981 г. Освен с мащаба и архитектурните си качества, тя впечатлява с иконописите, пресъздаващи възхода и залога на Второто българско царство.

Под нея се намира царският дворец. Открити са уникални части от златотъканото облекло и златни украшения от периода на Втората българска държава. Сред владетелите, ръководили държавата от Царевец, са царете **Асен I, Петър IV, Калоян, Иван Асен II, Иван Александър, Иван Шишман.**

Достъпност за посещение: целогодишно, платено, има екскурзовод

Транспортна достъпност и връзки: градска улица, в близост до автобусна спирка

Туристическа инфраструктура: има изградени алеи и указателни табели. Има налични хотели и ресторанти в непосредствена близост. В гр. Велико Търново работи Туристически Информационен Център "Царевград Търнов".

Трапезица

Хълмът Трапезица е втората крепост на вътрешния град. Намира се на десния бряг на р. Янтра, северозападно от Царевец. Този хълм също предствалява естествена крепост, заобиколена от трите си страни от реката.

При разкопките през 1884 и 1900 г. били разкрити основите на 17 църкви. Най-голяма по размер е църква номер 8, известна с името "Иван Рилски". По стените на църквата са запазени следи от стенописи. Известно е, че Асен I през 1195 г. пренесъл от Средец (София) във Велико Търново мощите на св. Иван Рилски, които били поставени в специално построената за тях църква на Трапезица. Помещението към южната част на църква номер 8 се приема за мощехранителница. Мощите са били съхранявани във Велико Търново до 1469 г., когато били пренесени в Рилския манастир. Многобройните и добре украсени малки църкви на Трапезица свидетелстват, че тук са били и жилищата на болярите и висшите духовници.

Достъпност за посещение: целогодишно, платено, има екскурзовод

Транспортна достъпност и връзки: в близост до центъра на града, първокласен път

Туристическа инфраструктура: има изградени алеи и указателни табели. Има налични хотели и ресторанти в района. В гр. Велико Търново работи Туристически Информационен Център "Царевград Търнов".

Храмове „Св. 40 мъченици“, „Св. Димитър“, „Св. Петър и Павел“

Една от най-емблематичните средновековни църкви във Велико Търново е храм „Свети четиридесет мъченици“. Намира се в подножието на крепостта Царевец. Храмът е паметник на културата от 1964 г. и е тясно свързан с историята на България. Построен е и стенописан в чест на победата на цар Иван Асен II над епирския деспот Теодор Комнин при Клокотница на 22 март 1230 г.

Църквата се състои от две части - продълговата базилика с шест колони и от една пристройка, построена по-късно към западната ѝ страна.

Предполага се, че в края на XII в. Асеневци (българска царска династия, управлявала в периода 1187 г. – 1280 г.) са изградили манастир около църквата. В източниците от XII–XIV в. той е наричан „Великата лавра”, „Царски манастир” и е бил един от най-важните средновековни манастири около Търново.

В църквата са погребани българските царе Калоян (управлявал 1197 г. – 1207 г.) и Иван Асен II (1218 г. – 1241 г.), Свети Сава Сръбски (1175 г. – 1235 г.) и цариците Анна Мария (1204 г. – 1237 г.) и Ирина Комнина.

В православния храм се пазят и едни от най-значимите старобългарски епиграфски паметници – Омуртаговата, Асеновата и Граничната колона от крепостта Родосто от времето на хан Крум (управлявал 803 – 814 г.), които разказват за великите дела на българските царе.

Църквата *"Св. Димитър Солунски"* е разположена в източното подножие на крепостта Трапезица. Историческите сведения я свързват с обявяването на въстанието на братята Асен и Петър, довело до възстановяването на българската държава през 1186 г.

Църква *"Св. Равноапостоли Петър и Павел"* се намира в северното подножие на крепостта на хълма Царевец. Издигането му се свързва с акта на пренасяне на мощите на св. Йоан Поливотски от цар Калоян в столичния Търновград през 1204 г. Впоследствие около църквата е формиран манастирски комплекс. Изграждането му е по волята и ктиторството на Ана-Мария (1221–1237 г.), съпруга на цар Ивана Асен II.

Достъпност за посещение: целогодишно, платено, има екскурзовод

Транспортна достъпност и връзки: градска улица, в близост до автобусна спирка

Туристическа инфраструктура: има изградени алеи и указателни табели. Има налични хотели и ресторанти в района. В гр. Велико Търново работи Туристически Информационен Център "Царевград Търнов"

Русе

Близостта на река Дунав винаги е имала огромно значение за развитието на града още от древността до наши дни. Тук през I в.н.е. е основан римският военен лагер-крепост, носещ името Сексагинта Пристис - „Пристанище на шейсетте кораба”.

Една от най-интересните забележителности на град Русе са останките на крепостта Сексагинта Приста. Те се намират в северозападната част на града, на малко възвишение до брега на Дунав. Експозицията на открито разкрива мащабите на крепостта, а част от находките могат да бъдат разгледани и в историческия музей на Русе, където са експонирани в отделна зала.

Един от символите на града е Доходното здание – красива обществена сграда в центъра на Русе. Построена е през 1901-1902 г. и впечатлява с великолепната си фасада и седемте фигури на покрива.

Интересна забележителност е и Регионалният исторически музей, в който се съхраняват над 130 000 паметници на културата, между които е и Боровското тракийско съкровище – сервиз от пет сребърни ритуални съда, датирани от IV в. пр.н.е.

Средновековен град Червен

Средновековният град-крепост Червен се намира на около 30 километра южно от гр. Русе, в границите на природния парк Русенски Лом. Градът е наследник на византийска крепост от VI в. и достига разцвет през XIV в. Средновековното селище включвало вътрешен град-цитадела върху високо скално плато и външен град, разположен в подножието.

Червен бил един от най-големите военно-административни, стопански и църковно-културни центрове на Второто българско царство (XII-XIV в.) и важна пътна спирка по пътищата от река Дунав към вътрешността на страната, а от 1235 г. станал седалище на Червенската митрополия. В околностите му били основани няколко скални манастира. През 1388 г. бил завзет и разрушен от османските турци. В началния период на османското владичество запазил административните си функции, но постепенно западнал. През XVII в. изживял нов период на стопанско оживление.

При археологически проучвания в района са разкрити замък, крепостни стени, два подземни водоснабдителни прохода, 13 църкви, обществено-административни сгради, много жилища и други интересни и значими находки - няколко монетни

съкровища, накити, паметници, керамика, предмети на бита, занаятчийски инструменти, въоръжение и др.

Средновековният град Червен е обявен за археологически резерват с Решение № 953 на Министерския съвет от 1997 г.

Достъпност за посещение: платено; сезонно; ескурзовод; без достъп за хора с увреждания.

Транспортна достъпност и връзки: Републиканска пътна мрежа, общински път, автобусна линия.

Туристическа инфраструктура: места за настаняване - 3 бр., ТИЦ (12 км), снек бар – прилежащ, Магазин 300 м, указателни табели; информационни табла.

На територията на област Русе съществуват два ТИЦ- а, в гр. Русе и в с. Иваново.

Ивановски скални църкви и стенописи

Скалният манастир „Св. Архангел Михаил” се намира на 22 км от Град Русе, в близост до село Иваново, в границите на Природен парк „Русенски Лом”.

Манастирът е основан през 20-те години на XIII в. от монах Йоаким, който по-късно става български патриарх. Българските царе Йоан Асен II (1218-1241), Йоан Александър (1331-1371) и други представители на царския двор са били сред дарителите на манастира, а до днес са запазени и техни ктиторски портрети.

Манастирът обединява няколко комплекса от **скални помещения**. В шест от храмовете са **запазени стенописи**, които разкриват особеностите на българското църковно изкуство през XIII-XIV век. По време на Второто българско царство (XII-XIV в.) манастирът се утвърждава като **голям духовен и книжовен център**. Надписи по стените на килиите дават информация за важни исторически събития.

Стенописите в църквата „Св. Богородица” са световноизвестни. Те са сред най-представителните образци на Палеологовото изкуство на Балканите. Изключителните им художествени качества са причината за включването им от **ЮНЕСКО** в списъка на световното културно наследство.

През XIV в. манастирът става **средище на исихазма** – мистично течение в православното християнство. Ивановският скален комплекс съществува и през ранните векове на османското владичество, но постепенно запада.

През 1978 г. е обявен за **Национален археологически резерват**. Днес манастирът не е действащ.

През 2004- та година, по проект осъществен от Областна администрация Русе и финансиран от ЕС по програма PHARE, целият комплекс е обновен за туристи.

Достъпност за посещение: платено;сезонно; екскурзовод; без достъп за хора с увреждания.

Транспортна достъпност и връзки: републиканска пътна мрежа, общински път.

Русенски Лом се намира на 30 км от гр. Русе . До църквата „Света Богородица” се стига по асфалтиран път или маркирана пътека.

Туристическа инфраструктура: Поставени са табели на главния път за Русе. В село Иваново има Туристически информационен център и предоставя пълна информация за региона, брошури и карти. Скалните комплекси се намират на 4 км източно от село Иваново - ориентирането става по същите табели в кафяво и бяло. Работно време е от сряда до неделя от 9 до 17 часа. Провежда се беседа от екскурзовод по желание.

Шуменска крепост

Шуменската крепост е една от най-известните забележителности в България и региона на град Шумен. Останките от крепостта се намират на 3 километра от центъра на днешния град. Крепостта е разположена на Шуменското плато.

Шуменската крепост е построена вероятно още от траките, като е достроявана и възстановявана от римляни, византийци и българи. Счита се, че първото укрепление на това място е построено преди 3200 години, което го прави едно от най-старите на територията на България. Превземана и разрушавана неколkokратно, Шуменската крепост се е възраждала за нов живот и е просъществувала до 1444 г.

Останките от крепостта са може би едни от най-добре проучените древни останки в България. Изследванията са разкрили важни сведения за бита и военното дело на българите през Средновековието. Намерени са останки на 12 църкви, ранновизантийска баня, керамика, съдове, украшения и монети.

Голям интерес за посетителите представлява възстановената кула от крепостта, от която се разкрива красива гледка към град Шумен и природния парк Шуменско плато.

Достъпност за посещение: крепостта е достъпна за туристи цялостно, платено, има екскурзовод. Предлагат се беседи на български, руски и английски.

Транспортна достъпност и връзки: до крепостта води хубав асфалтов път. За да се стигне дотам, трябва да се тръгне от Томбул джамия - друга известна забележителност в града, и да се следват указателните табели.

Туристическа инфраструктура: останките са лесно достъпни за туристите, има изградени алеи и указателни табели. В малък павилион до крепостта могат да се купят допълнителни материали – книги и брошури.

Има изграден ТИЦ към ОП за туризъм „Мадарски конник” – Шумен, предлагащ следните услуги:

- Безплатно обезпечаване, актуализиране и предоставяне на разписания на транспортни средства – влакове, автобуси, самолети, кораби. Платени резервации за транспорт, нощувки, хранене, посещения на културни, спортни и др. прояви. Платени екскурзоводски услуги. Платени компютърни /текстова обработка, работа с интернет, принтиране/ и копирни услуги.
- Платено разпространение на всички видове туристически и културни рекламни материали – на хартиен носител /дипляни, карти, картички, брошури, пътеводители, албуми, справочници, книги и др./, на електронни носители /видео, CD и DVD записи/ и сувенири и произведения на изкуството и занаятите.
- Осигуряване на автомобили, микробуси и автобуси под наем.
- Платено посредничество за посещение и наблюдение на етнографски обекти, български народни танци, музика и обичаи и включване в курсове по изучаването им.

Плиска

На около 29 км от Шумен и само на 2 км от съвременния град Плиска се намират останките от първата българска столица. Плиска е столица на Първата българска държава в периода от 681 до 893 г. Националният историко-археологически резерват „Плиска” е обявен за археологически паметник на културата с национално значение с брой 46 на Държавен вестник от 1970 г. Мястото, на което е изградена столицата, не е било избрано случайно - разположено в равнина и заобиколено от склонове на съседните плата, прабългарите избрали това място поради благоприятните условия за скотовъдството. Освен това в района на Плиска се пресичали важни пътища.

В края на VII в. и началото на VIII в. започват първите строежи в Плиска. Те били от дървени сгради с кръгла или четириъгълна форма, някои от тях били жилищни постройки, а други служили за представителни нужди. Първоначалният дворецов комплекс на Плиска бил ограден с крепостна стена, а в полето около нея възникнали селищата на обикновеното население. Към края на VIII в. и в началото на IX в. дървените постройки били заменени с каменни. Счита се, че най-напред е била изградена голямата каменна сграда - Крумовият дворец. През 811 г. византийският император Никифор опожарил столицата.

Преустройството на дворецовия център било завършено през царуването на Омуртаг (814–831). Нова тронна зала била изградена на мястото на опожарения Крумов дворец, дворецовият център бил ограден с каменна стена, а жилищните и стопанските сгради - с висока тухлена стена. Приемането на християнството през 864 г. при княз Борис I (управлявал 852 – 889 г.) променя и столицата Плиска - езическите храмове са преустроени в християнски, строят се нови храмове, измежду които най-внушителна е Голямата базилика, от която могат да се видят останки и до днес. През 889 г. княз Борис се оттеглил в манастир, предавайки управлението на първородния си син Владимир (Расате). Той обаче опитал да възстанови старата езическа вяра и заради това бил хвърлен в тъмница и ослепен. През 893 г. било решено престола да заеме Симеон I (управлявал 893 – 927 г.), а столицата да бъде преместена от Плиска в Преслав.

След това Плиска губи административно-политическото си значение и се развива предимно като стопански център. Упадъкът на града започва след голямото нашествие на печенегите от 1048-1049 г.

Днес посетителите могат да видят Източната порта, която е била главният вход на крепостта. Сега това е и главният вход на резервата. На около 1,5 км от нея е Голямата базилика. Туристите могат да се разхождат около Тронната палата - т.нар Омуртагов дворец, която е изпълнявала представителни функции на българските владетели през първата половина на IX в. В района са и останките от т.нар „Малък дворец“. Навсякъде личат зидовете от големи дялани блокове с декоративни фуги, бани, водопроводи и водохранилища.

На североизточния ъгъл на крепостта се намира музеят, в който са изложени находките, открити в района.

По проект „Възстановяване и социализация на НИАР Плиска“ по ОПРР 2007-2013г. е изградена пътна отсечка покрай северната крепостна стена. Изградени са нов паркинг и прилежащи към него мост и стълбище, превеждащи туристите над крепостната стена, към сградата на Музея. Модернизирана е ОВК инсталацията (отопление, вентилация и климатизация) на Музея. Преустроени са: съществуваща сграда в Зала за мултимедия и съществуващ навес в Информационен център и бюфет. Изградено е ново площадно пространство пред входа на Музея, с което визуално е обединена територията на съвременните сгради, обслужващи посетителите. Монтирани са нови перголи с различно предназначение. Възстановени са съществуващи настилки – съвременни и средновековни. Добавени са нови елементи на вертикалната планировка, които облагородяват средата и приобщават нови площи към местата, достъпни за туристите.

Монтирани са изцяло нови информационни табели и декоративни стени с логото на НИАР „Плиска“. Монтирани са съоръжения, превеждащи средата в съответствие с Наредба №4 за достъпна среда.

Достъпност за посещение: платено, целогодишно, екскурзоводи, достъп за хора с увреждания

Транспортна достъпност и връзки: шосеен път

Туристическа инфраструктура: хотел и заведения за хранене и развлечения в гр. Плиска, магазин за сувенири и рекламни материали.

Има изграден ТИЦ към ОП за туризъм „Мадарски конник“ – Шумен, предлагащ следните услуги:

- Безплатно обезпечаване, актуализиране и предоставяне на разписания на транспортни средства – влакове, автобуси, самолети, кораби. Платени резервации за транспорт, нощувки, хранене, посещения на културни, спортни и др. прояви. Платени екскурзоводски услуги. Платени компютърни /текстова обработка, работа с интернет, принтиране/ и копирни услуги.

- Платено разпространение на всички видове туристически и културни рекламни материали – на хартиен носител /дипляни, карти, картички, брошури, пътеводители, албуми, справочници, книги и др./, на електронни носители /видео, CD и DVD записи/ и сувенири и произведения на изкуството и занаятите.

- Осигуряване на автомобили, микробуси и автобуси под наем.

- Платено посредничество за посещение и наблюдение на етнографски обекти, български народни танци, музика и обичаи и включване в курсове по изучаването им.

Преслав

Град Велики Преслав е разположен на река Голяма Камчия, на 30 км от столицата на Първата българска държава Плиска, на 20 км от областния център Шумен и на 25 от град Търговище. Градът е основан преди повече от 1100 години като град крепост по време на управлението на княз Борис I (852 – 889 г.). След Преславския църковно-народен събор през 893 г. е провъзгласен за столица на българската държава.

Преслав е известен като средище на духовен и книжовен живот, свързва се със славянската писменост и със Златния век на българите по време на управлението на цар Симеон I (управлявал 893 – 927 г.).

В епохата на Българското средновековие Преслав се превръща в един от най-красивите и величествени градове на Югоизточна Европа, от който са съхранени значими паметници на културата на Плиска и Преслав.

През 970 г. е завладян от киевския княз Светослав I, който преместил тук столицата на Киевска Русия. През 971 г. византийците, начело с император Йоан I Цимиски, превземат и ограбват града. В чест на победата си император Йоан именува града на себе си, давайки му византийското наименование „Йоанопол“. Преслав остава под византийско владичество през XI и XII век. След възобновяването на българската държава след въстанието на болярите Асен и Петър срещу византийското владичество, Преслав отново се превръща в българска крепост.

Крепостта на Преслав, подобно на Плиска, се състои от външна и вътрешна укрепителна система. Вътрешната крепост се намира почти в средата на външния град. Формата ѝ е Г-образна, с кръгли кули в ъглите и квадратни по протежение на стените.

Дворците са строени върху високо плато. Запазени са внушителни останки от дворцов комплекс, състоящ се от две монументални сгради - Голям дворец и Западен дворец. Тронната зала била трикорабна и имала три отделения.

На висока тераса в близост до дворците на Велики Преслав била разположена „Златната църква“ (Кръглата църква), издигната през царуването на Симеон I (893 – 927 г.).

Владетелският храм във Велики Преслав е открит при разкопки и е липсващата досега част от дворцовия архитектурен ансамбъл във Велики Преслав. Разположен е на

централно място във вътрешния град и е свързан с двореца на царя с права улица, дълга 35 метра. Храмът има внушителни размери - 21 на 40 метра. Датира от X век и е свързан пряко със строителната дейност на един от двамата царе - Симеон I или Петър (управлявал 927 – 969 г.).

Тук са разположени храм-паметникът „Св. св. Кирил и Методий”, построен по повод 1000 г. от смъртта на св. Методий и цар Симеон, и сградата на Археологическата база към Българската академия на науките.

Всички разкопани и неразкопани църкви около Преслав са обявени за народни старини в бр. 69 на Държавен вестник от 1927 г., дворецът на цар Симеон и крепостите му – в бр. 221 от 1927 г., външната крепостна стена, вътрешната крепостна стена, кръглата църква и др. – в бр. 46 от 1970 г.

Днес останките на многобройните църкви, манастири, работилници, ателиета и дворци могат да се разгледат в Националния историко-археологически резерват Велики Преслав, а шедьоврите на древните майстори - рисувана керамика, накити, оръжия, всички значими паметници от времето на средновековния Преслав, сред които накитите от Преславското златно съкровище, керамичният иконостас от дворцовия манастир, копие на монументалната икона на св. Теодор и други ценни изделия, множество старинни надписи, уникална колекция от оловни печати и др. - в Археологическия музей във Велики Преслав. Показани са и стотици артефакти, свидетелстващи за ежедневието и стопанството на старите преславски жители.

Велики Преслав е сред Стоте национални туристически обекта в България и е обявен за национален резерват с постановление на Министерския съвет 161 от 1958 г.

По проект "Векът на цар Симеон оживява" по Оперативна програма „Регионално развитие“ 2007-2013г. е извършена консервацията и реставрацията на останките на Владетелската базилика, Дворцовата църква и Дворцовия площад, който заема близо два декара площ.

Достъпност за посещение: платено; целогодишно; екскурзовод; без достъп за хора с увреждания. Работно време на НИАР Велики Преслав-лятно: 9.00-18.00 ч.; зимно 9.00-17.00, без почивен ден.

Транспортна достъпност и връзки: рехабилитиран път, няма обществен транспорт

Туристическа инфраструктура: Хотел-ресторант: „Омуртагов мост” Ресторант „Ловна среща”, наличие на указателни табели; информационни табла, магазин за сувенири. ТИЦ работи в гр. Велики Преслав.

Силистра

Античният Дуросторум и средновековният Дръстър е основан през 106 г.сл.Хр., когато по нареждане на император Траян на територията на днешния град е настанена една от елитните единици на Римската империя – XI Клавдиев легион. Това е началото на една забележителна и славна история. През 169 година императорът философ Марк Аврелий обявява Дуросторум за самоуправляващ се римски град – муниципиум. Между II и VI век Дуросторум е главният фортпост на империята срещу варварите на Долен Дунав.

Тук е роден Флавий Аеций - патриций, консул, върховен главнокомандващ на римската империя, победителят на хуните и Атила, наричан още “последният римлянин”. Друг виден пълководец от Дуросторум, генерал /легат/ на легиона, оставя забележителен паметник, каквато е колесницата с неповторими украси от III в., както и забележителни мечове и златни накити, съхранявани в Археологическия музей на Силистра. Най-забележителният паметник от тази епоха обаче е Римската гробница с неповторими стенописи от средата на IV в., направена по заповед на римски патриций от Дуросторум.

Още в края на IV в. в Дуросторум е създадена епископска катедра, оглавена от Меркуриян-Авксентий, ученик на апостола на готите Вулфила. Известни са още 4 ранно християнски доростолски епископи, а недалеч от центъра на града е разкрит епископският дворец, епископската базилика и съпътстващите ги римски сгради от IV-VI в.

През епохата на Първото българско царство при хан Омуртаг в Дръстър е изграден Дунавската резиденция „Преславният дом на Дунав” на българските ханове и царе, в който през 896 – 897 година се установява самият цар Симеон Велики. През 870 г. градът получава българска епископска катедра, оглавена от епископ Николай, а през

927 година в Дръстър е основана първата българска патриаршеска катедра, оглавена от първия български патриарх Дамян.

На брега на р. Дунав са разкрити и консервирани патриаршеският храм и патриаршеският дворец.

Патриаршеска катедра

Южно от северната крепостна стена на Дуросторум-Дръстър, на мястото където през 352 г. е изгорен доростолският мъченик св. Емилиан, през втората половина на IX в. е издигнат забележителен храм. Вероятно това е катедралната църква на първия епископ на Дръстър след покръстването еп. Николай. След 927 г., когато Дръстър става резиденция на първия български патриарх Дамян, църквата е преустроена в кръстокуполна базилика с тристъпален синтрон, амвон и патриаршеска стаичка-метаторион в северния кораб.

Западно от църквата се намира патриаршеската резиденция от X в., а източно от нея патриаршеската баня. Дръстърската патриаршия е първата национална патриаршия в християнския свят след апостолските патриаршески престоли в Рим, Александрия, Антиохия, Ерусалим и Константинопол.

Достъпност за посещение: платено; целогодишно; екскурзовод; Работно време на Регионален исторически музей- 09:00 - 12:00 часа и 12:30 - 17:30 часа, почивен ден неделя и понеделник.

Транспортна достъпност и връзки: шосеен път

Туристическа инфраструктура: Наличните хотели и частни квартири в гр. Силистра, наличие на указателни табели; информационни табла

На територията на гр. Силистра съществува ТИЦ, предлагащ следните услуги:

- Предоставяне на туристическа информация; Информационен терминал за велосипеден туризъм;
- Предоставяне на туристическо оборудване: палатки, спални чували, канута, спасителни жилетки, велосипеди, бинокли и др;
- Предоставяне на рекламни брошури, каталози, дипляни, карти, филми и др.
- Продажба на сувенири;
- Преводачески услуги; Екскурзоводски услуги; Аниматорски услуги.

Провадия

Провадия е селище с над 15-вековна история. Археологическата датировка отнася най-старите следи от човешка дейност в землището на града към V в. пр. Хр.

Смята се, че градът е основан като крепост и форпост на Византия срещу нахлуващите от север воинствени племена. Византийците го наричат Проват (проход или теснина). Към края на XI в. българите налагат името Овеч, вероятно заради добре развитото овцевъдство в този край.

Крепостта Овеч е каменна твърдина, която е разположена източно от град Провадия.

В историческите анали крепостта е известна с няколко имена. Най-старото от тях е византийско Проват. Българите я наричат Овеч, а турците Таш хисар (в превод от тур. – каменна крепост). Археологическите проучвания установяват, че укреплението се използва от III в. до първите десетилетия на VII в. и след това от X–XI до края на XVII в.

Крепостта е населявана последователно от траки, римляни, византийци, българи, турци. Свързват името ѝ с управлението на цар Ивайло (1277 г. – 1280 г.), с похода на граф Амедей VI Савойски (1366 г.) и похода на полско-унгарския крал Владислав III Ягело (Варненчик) (1444 г.).

При посещение на крепостта в каменното укрепление могат да бъдат разгледани още говорещият кладенец, дълбок 79 м, митрополитската църква, рицарският затвор, кулата с дяволската пътечка и Калугерските дупки.

Достъпност за посещение: платено, целогодишно, има екскурзовод, няма достъп за хора с увреждания.

Транспортна достъпност и връзки: от запад-асфалт , път с каменна настилка и стълби. От изток - асфалт, туристическа пътека и стълби. Добро състояние. Няма обществен транспорт.

Туристическа инфраструктура: 1 хотел, 2 къщи за гости, 5 ресто-ранта, кафенета, детски площадки в гр.Провадия.

На територията на гр. Провадия има работещ Туристически Информационен Център.

2. „Морските крепости на България“

Камен бряг – Каварна – Балчик – Варна – Бяла – Несебър – Бургас – Черноморец - Китен

Крепост „Яйлата”

На 2 км южно от Камен Бряг и на 18 км североизточно от Каварна се намира Националният археологически резерват „Яйлата“ – приморска тераса с площ 300 декара (45,3 хектара), отделена от морето с 50-60 метрови скални масиви.

В северната част на равнинната тераса, т.н. Голяма Яйла, се намира малка крепост. Мястото, където е построена, леко доминира над околния терен, отделено е от север и изток от морето с отвесни с височина над 20 метра скални масиви. Това е наложило изграждането на отбранителни крепостни стени само от запад и юг.

От вътре, прилепени до крепостните стени да построени три добре запазени, еднораменни стълби. Те са разположени така, че са давали възможност за бързо и безпрепятствено придвижване на бранителите до платформата на стените и кулите. Във вътрешността на укрепителното селище е разкопана неголяма по размер площ. Разкрита е част от главната улица, водеща от входа до центъра на крепостта и една голяма сграда, която вероятно е служела като караулно посещение.

Важен пункт и за функционирането, и за отбраната на крепостта е била портата. Тя е от типа кула – порта с два входа с широчина 2,60 метра. Над входа, който е бил засводен, се е извисявала надвратната кула, осигурявала по-добрата охрана на портата и терена около нея.

Откритият разнообразен археологически материал – изработени от мед, бронз, кост и глина предмети, както и многобройни монети, показват, че крепостта в местността Яйлата е била изградена в края на V – началото на VI век.

Крепост „Яйлата” е възстановена в рамките на проект „Яйлата – античната врата на Добруджа” е на обща стойност 2 213 333 хил. лв. Чрез проекта е направена реставрация и консервация на ранновизантийската крепост, укрепена е и отново отворена за посетители уникалната скална църква „Св. св. Константин и Елена”.

Има изграден ТИЦ с паркинг и подходяща инфраструктура за посещение на туристи. Обектът може да се посещава с платен вход от началото на април до края на

Крепост Калиакра

Нос Калиакра и намиращият се на негова територия археологически резерват се намират на 12 км югоизточно от град Каварна. Представлява удължен и стесняващ се скалист полуостров, вдаден на около 2 км навътре в морето. Това е едно от най-атраktivните за туристите място по Черноморието заради богатата история, запазената природа и красивите панорамни гледки.

Склоновете на нос Калиакра се спускат на 60-70 м височина направо във водата. Вълните са издълбали в подножието им пещери и арки, които могат да се достигнат само откъм морето. В миналото тези пещери-тунели били свързани с крепостта и през тях се товарели и разтоварвали кораби.

Първите сведения за населението на носа са от IV в. пр.н.е., когато районът е населен от **тракийското племе тиризи**, вероятно заради това първоначалното име на носа е било **Тиризис**. По-късно крепостната стена, започната от тракийското племе, била възстановена и била издигната още една укрепителна линия. Селището се състояло от две части - вътрешен и външен град. Първата крепостна стена отбранявала селището откъм сушата. Сега нейните останки са запазени на височина 2 м и дължина 440 м. Върху територията на външния град са разкрити останки на много сгради. И досега може да се види запазена една голяма постройка - баня, съществувала през IV век н.е. От същото време е и една зидана засводена гробница, която е почти напълно запазена. В процеса на археологическите разкопки са открити също и няколко средновековни църкви.

Сред **най-атраktivните експонати е макет на древната крепост**, който демонстрира как е изглеждала в миналото.

Крепостта е обявена за архитектурен паметник на културата с национално значение в бр. 73 на Държавен вестник от 1967 г., а нос Калиакра е обявен за природен резерват с Постановление на Министерския съвет No.16 298 от 27.09.1941.

Достъпност за посещение:

До крепостта е наличен платен достъп за посещение , наличен е и екскурзовод през сезона /май-октомври/. Осигурен е достъп на хора с увреждания.

Транспортна достъпност и връзки:

До обекта е изградена транспортната връзка с асфалт, наличен е уреден паркинг с места за автобуси и леки автомобили, в добро състояние. Инфраструктурата е част от Общинска пътна мрежа от с.Българево до н.Калиакра. По отношение на видимостта и ориентацията са поставени указателни табели за достъп до обекта и в самия обект.

Туристическа инфраструктура:

На нос Калиакра е разположен ресторант "Калиакра", места за настаняване в комплекса не са налични, най-близките са на 6 км. в с.Българево /Сем. хотел-2 бр. стай за гости , бунгала/.

Наличните **публични услуги** са музейна експозиция с екскурзоводски услуги, както и посетителски център "Калиакра", а в село Българево - търговски обекти за сувенири.

Храм на Кибела - Балчик

Балчик е разположен в североизточната част на българското Черноморие, на 40 км от Варна и на 20 км от Каварна.

Градът е основан преди 26 века от гръцки колонисти под името Круни. През VI в. пр.Хр. градът бил наречен на **гръцкия бог на виното и веселието Дионис - Дионисополис.**

През IV в. пр.Хр. **Дионисополис** вече е бил достатъчно важен икономически център. Затова говорят откритите монети, сечени в града, върху които е било отпечатано името на бог Дионис. Силно разпространени били култовете към бога на виното и към великата богиня майка Кибела.

В **Историческия музей на Балчик** се съхраняват голяма част от находките, открити при разкопки в района. Експонатите разказват за създаването и развитието на града в древността и през Средновековието, със снимки и документи е представен периодът, в който Балчик и Южна Добруджа са под румънско управление. В музея се съхраняват всички находки и **мраморни статуи от храма на Кибела.** Храмът на Кибела е открит през 2007 г. и според археолозите той датира около 280 - 260 г. пр.Хр. В останките от храма са намерени 27 запазени надписа, а почти всички изображения са на **богинята Кибела.** След земетресението в средата на VI в. храмът е бил затрупан.

Достъпност за посещение:

До обекта е осигурен безплатен целогодишен достъп за посещения. Няма налични екскурзоводи. Достъп за хора с увреждания не е осигурен.

Транспортна достъпност:

Налични са асфалтов път в добро състояние, както и наличен обществен транспорт до обекта. Обектът е видим и лесно достъпен.

Туристическа инфраструктура:

В района на обекта са налични: места за настаняване: Клас Б (Стаи за гости) - 11; Зведения за хранене и развлечения: Заведения за бързо обслужване - 4, Питейни заведения – 3.

По отношение на **публичните услуги** в района на обекта има пристанище, възможности за посещения на църкви, джамия, паркинг, офиси (на банки, на мобилни оператори), магазини, таксиметрова стоянка.

Римски терми - Варна

Един от най-ценните паметници на културата във Варна са Римските терми, намиращи се в централната част на града, на ъгъла на улиците „Сан Стефано” и „Хан Крум”. Те са един от обектите на Археологическия музей в града.

Обществените терми (баня) на Одесос са един най-запазените архитектурни паметници от римската епоха в България (I–IV в.н.е.). Те са от т.нар. “малък императорски тип” и изграждането им се отнася към края на II в.н.е. Това е най-голямата римска баня на Балканския полуостров – с площ от 7000 кв. м. Тя е четвърта по големина в Европа – след термите на Каракала и Диоклетиан в Рим и в Тревира (Трир, Германия). Използвана е до края на III в.

Римските терми са обявени за архитектурно-строителен паметник на културата в бр. 16 на Държавен вестник от 1968 г.

Достъп за посещения и транспортна осигуреност:

До обекта е осигурен целогодишен платен достъп, както и екскурзоводи. Обектът се намира в градска среда, има наличен обществен транспорт. В близост са налице хотели и ресторанти.

В град Варна има изграден туристически информационен център.

Раннохристиянска базилика (IV-VI век) на ул. “Хан Крум” – Варна

Раннохристиянската базилика е била престолявана 3 пъти, като това се е случило между IV и VI век. Тя е най-просторната в региона на Варна, като размерите ѝ са 40x16 метра. Богатата мраморна украса и мозаечния под ясно показват, че това е храм на епископа на древния Одесос (Варна). Първият епископ е Дитас (името му е тракийско), последван от Йоан, Мартин и Данаил.

Построяването на първия храм се датира към първите години на V век. Той е имал сравнително малки размери. Към средата на века се издига значително по голяма базилика на същото това място, чиито под е покрит със забележителни раннохристиянски мозайки. Изображенията върху тях символи на ранното християнство са незабравими - пауни, цветя, птици (днес една малка част може да бъде видяна в Археологическия музей във Варна). Мозайките са изработени от двама майстори - те имат различна техника, като в северната част размера на мозаечните кубчета е по-голям, както и геометризмът на орнаментите. Втората базилика е унищожена, вероятно от земетресение.

Третият строителен период се свързва с масивните стени на храма, просъществувал до нашествието на славяните и аварите (VII век). Колонадата от втория период е заместена от масивни стени, построени с преизползвани квадрати от градската защитна стена на Варна. Базиликата има три кораба и една абсида. Трите кораба със значителните си размери, както и преддверието на храма са успявали да съберат многобройното население на древния град.

Транспортна достъпност:

Достъпът до базиликата е свободен. Тя се намира в градска среда, има наличен обществен транспорт. В близост са налице хотели и ресторанти.

В град Варна има изграден туристически информационен център.

Крепост Кестрич(Кастрици) - Евксиновград

Резиденция "Евксиноград" се намира на 8 км северно от гр. Варна и е разположена на 3-километрова крайбрежна ивица в непосредствена близост до курорта „Св. Константин и Елена“. Комплексът е бил лятна резиденция на монарсите,

управлявали България след освобождението от османско владичество (1878 г.) – Александър Батенберг, Фердинанд и Борис III.

В района на резиденцията са останките на *късноантичната крепост "Кастрици"* в североизточната част на парка. Името на крепостта е отбелязано на многобройни морски карти от XIV до XVIII век по различни начини – Кастрица, Катрици, Кетрици, Кастризи, Кастро, Кастри, Кастра, Катриа. Несъмнено то произлиза от гръцкото кастро (крепост).

Транспортна достъпност:

Обектът може да бъде посетен с лични превозни средства до паркинг на входа на стопанство "Евксиноград", а с градски транспорт-автобуси №409,109,8,9,209,31а - спирка "Евксиноград". Евксиноград ще бъде достъпен за посетители от месец октомври тази година, поради ремонт.

Бяла

Античното селище и късноантичната крепост на нос "Свети Атанас" представлява комплекс от три сгради с различна функционална характеристика – баптистерий, винарна и базилика. Обектът и неговите подобекти представляват културно-историческа забележителност, способна да привлече значителен брой посетители не само през активния летен сезон, а и извън него.

Транспортна достъпност:

Античното селище е реставрирано по проект „Консервация, реставрация, експониране и социализация на антично селище и късноантична крепост на нос „Св. Атанас” и превръщането им във водеща туристическа атракция на територията на Община Бяла, Варненска област“. В рамките на проекта е извършена консервация, реставрация и експониране на новоразкрита базилика; паркоустройство и благоустройство в охраняемата зона; изграждане на туристически информационен център; изграждане на 2 км път водещ до туристическата атракция. Проектът включва и провеждане на професионално обучение по специалността «Екскурзовод».

В най-активните периоди се предвижда организиране на транспорт за туристите, който осигурява превоз от центъра на града до селището. В плановете на Общината влиза и изграждането на археологически музей, в който ще бъдат съхранявани откритите на мястото артефакти.

Несебър

През 1983 г. ЮНЕСКО включва Архитектурно-историческият резерват Несебър в Списъка на паметниците на Световното културно наследство.

Архитектурно-историческият резерват Несебър се намира в Стария град и представлява полуостров, дълъг около 850 м. и широк 350 м. Старият град е обявен за архитектурно-исторически резерват с национално значение с постановление № 243 на Министерския съвет от 18.07.1956 г. През 1983 г. ЮНЕСКО го включва в Списъка на паметниците на Световното културно наследство.

Несебър е един от най-древните градове на Европа, основан преди 3200 години. През античността градът е наричан Месамбрия, през Средновековието Месемврия, а по-късно - Несебър. За вековната история на Стария Несебър свидетелстват множеството археологически находки. Голяма част от тях могат да бъдат разгледани в Археологическия музей на Несебър, който се намира в началото на полуострова.

По време на цялото си съществуване градът винаги е бил ограждан от крепостни стени, останки от които са запазени и до днес. На територията на Стария град личи част от крепостната стена, която е обявена за архитектурно-строителен паметник на културата с национално значение в брой 41 на Държавен вестник от 1964 г.

Наричат Несебър "енциклопедия" на християнското църковно строителство. В него са открити досега 44 църкви от периода от V до XIX век. Сред тях са и най-старите в България раннохристиянски базилики.

Има запазени голям брой църкви, като две от тях – „Свети Спас” и „Свети Стефан”, са превърнати в музейни обекти.

Транспортна достъпност:

Град Несебър се намира на 37 км североизточно от Бургас и 429 км източно от София. Между Бургас и Несебър е осигурен автомобилен транспорт. Най-бързият начин за превоз до Бургас е със самолет. Полетът от София отнема 40 мин. Летище

Бургас приема полети през цялата година. От ж.п. гарата в Бургас пътуват влакове за всички направления в страната.

Градският и междуградският транспорт в общината са много добре развити. Многобройни частни компании предлагат връзка с почти всяка част на страната, а така също и линии зад граница.

На територията на общината се намира пристанище Несебър, което има регионално значение. Използва се изключително за пътнически превози и развлекателни туристически пътувания. Има две корабни места и морска гара с ГКПП и ДИК.

На територията на община Несебър функционират 150 хотела с около 70 000 легла, 630 частни квартири с над 35 000 легла и 1000 заведения за обществено хранене. Значителна част от тази материална база е съсредоточена в гр. Несебър, КК Слънчев бряг, ВС "Елените", гр. Обзор, селата Равда и Свети Влас.

Туристическият информационен център се намира в Стария град. В него всеки турист може да получи информация относно местата за настаняване, музея и туристическите забележителности. Освен това там могат да разберат как да стигнат до определено място в Несебър или как да отидат до Сл.бряг, Радва, Св. Влас, Кошарица, Бургас, Обзор, Варна.

Антични минерални бани - Бургас

На 15 км от Бургас, между кварталите Ветрен и Банево се намира античен и средновековен град „Акве калиде – Термополис”. Той е възникнал около топлите минерални извори още в тракийско време в I-во хилядолетие преди Христа. Тук било най-почитаното в древността Светилище на трите нимфи, покровителки на здравеносната сила на мин. извори.

Археологическият резерват се състои от античните и средновековни терми, християнският храм, крепостната стена и др. съоръжения към укрепителната система, тракийска гробница и др. паметници.

Антична и средновековна крепост и пристанище Порос/Форос

Крепостта е създадена в ср. на II в от римския император Антонин Пий. Отначало е била построена кулата при отока, на лат. „Бург”, която е имала локационни функции, помагала на влизащите в езерото лодки и малки кораби да не затънат в

заблатените зони на отока. На върха на кулата горял огън през нощта и в мъгливо време.

Транспортна осигуреност:

Туристическият обект се намира в гр. Бургас, кв. Ветрен, вилна зона "Минерални бани", на 2 км. североизточно от главен път Бургас-София.

До него се достига чрез първокласен път. Може да се стигне пеша, с автомобил, с велосипед. Осигурен е регулярен общински транспорт.

В близост до туристическият комплекс функционират 2 места за настаняване и 3 броя заведения за хранене.

Публичните услуги са в процес на реализация. Предвидено е създаването на ТИЦ, магазин за сувенири и кафене. В близост до комплекса работят няколко търговски обекта.

Античен град Пород

Крепостта е създадена в ср. на II в от римския император Антонин Пий. Отначало е била построена кулата при отока, на лат. „Бург“, която е имала локационни функции, помагала на влизащите в езерото лодки и малки кораби да не затънат в заблатените зони на отока. На върха на кулата горял огън през нощта и в мъгливо време.

Полуостров Форос е обозначен в старите италиански и каталунски карти от XIII-XVI в. Като място на укрепена крепост с пристанище под името Поро (проток) или Порос, която пазела отока на Мандренското езеро (Скеф). Византийските исторически извори го предават на гръцки като “Пиргос”, което има същото значение. В посветителен надпис от II век се казва, че по границите на римската колония Деултум са изградени бурги (крепости).

Крепостта Бургос /Порос/ е предшественика на съвременен Бургас. Местността е известна и с една паметна битка от времето на Втората Българска държава. В началото на XIVв. българският цар Теодор Светослав предприел поход към Черноморското крайбрежие, където властта му се разпростряла над Русокастро, Месемврия, Анхиало, Созопол и Агатопол. Така през 1304г. при моста на отока на Мандренското езеро – Скафида (Пороса) се състояла решителната битка завършила със знаменателната победа на българския владетел над византийската армия.

Транспортна осигуреност:

Обектът се намира в близост до град Бургас и главен път Е-87. Крепостта е достъпна с автомобилен транспорт, налични са места за паркиране.

Крепост Акра - Черноморец

Ранновизантийската крепост Акра на нос Акин датира от VI век, когато в най-тясната част от носа е построена масивна крепостна стена, охраняваща площ от 16 дка. Участъци от крепостни зидове и кули са запазени и до ден днешен с височина достигаща до 4 метра.

При археологическо проучване, проведено в района на крепостта през 2012 г., са разкрити останки от град, 2/3 от който са разположени на сушата, а останалата част е под водата. Също така са открити множество монети, накити, керамика, фрагменти от предмети, изработени от стъкло.

Транспортна осигуреност:

До крепостта има осигурен транспортен достъп, но той се осъществява по черен път.

Обектът се намира на територията на община Созопол. Созопол няма достъп до българската железопътна мрежа и достъпът до републиканската пътна мрежа е ограничен. Посредством републикански път I-9, който е част от европейската пътна мрежа и в частност от път Е-87, Созопол осъществява връзка с Бургас на север и другите черноморски градове на юг.

Пристанище Созопол се намира северно от Стария град, в акваторията на Созополския залив и има регионално значение. Използва се изключително за пътнически превози, развлекателно-туристически пътувания, както и за товарни превози. Има общо седем корабни места и морска гара с ГКПП и ДИК. Освен него в града има изградено яхтено пристанище и пристани за рибарски лодки.

В град Черноморец има изграден туристически информационен център

Созопол

Средновековен Созопол е ограден с крепостна стена и кули, строени по времето на император Анастасий около 511 година. От тези защитни съоръжения са запазени значителни фрагменти.

Археологическите проучвания доказват повече от 7 хилядолетия културна традиция. Първите селища в Созополския залив възникват в епохата на неолита в края на 6-ото хилядолетие пр.Хр. В 610 г. пр.Хр. преселници от малоазийския град Милет основават на Созополския полуостров град-държава, наречена Аполония. Още в първите векове на съществуването си Аполония претърпява забележителен разцвет.

През V век били издигнати здрави крепостни стени и монументални обществени сгради. Античните автори споменават храма на Аполон Лечител с колосалната, висока 13 метра статуя на бога. През 72 г. пр.Хр. Аполония е завладяна от легионите на римския пълководец Марк Лукул. Градът е опожарен и разграбен и прочутата статуя на бог Аполон е отнесена в Рим като военен трофей.

През I век сл.Хр. градът е възстановен, а след превръщането на Тракия в римска провинция градът продължава да съществува като пристанищен център. След приемането на християнството за официална религия градът е наречен Созополис, в съответствие с новите християнски догми.

През V – VI век Созопол е опасан с нови крепостни стени, запазени днес в руини, които могат да се видят в южната и югоизточната част на полуострова. За първи път градът влиза в границите на България, когато е превзет от войските на хан Крум през 812 г. Средновековният Созопол е епископски център с повече от 20 църкви и 5 манастира. От средновековната архитектура до днес са запазени руините на манастирския комплекс на остров Св. Иван – X - XVII век, базиликата в центъра на Стария град и част от манастира „Св. Апостоли” на нос Скамний в североизточната част на Стария град.

През 2010 г. при археологически разкопки на близкия остров Св. Иван бяха открити мощите на св. Йоан Кръстител. Днес ценната реликва се пази в храм „Св. св. Кирил и Методий” в града и привлича поклонници от цял свят.

С Постановление на Министерския съвет № 320 от 7 септември 1974 г. Старият град на Созопол е обявен за музей.

Транспортна осигуреност:

Град Созопол е разположен на живописен полуостров в южната част на Бургаския залив, на около 35 км от Бургас.

Созопол няма достъп до българската железопътна мрежа и достъпът до републиканската пътна мрежа е ограничен. Посредством републикански път I-9,

който е част от европейската пътна мрежа и в частност от път Е-87, Созопол осъществява връзка с Бургас на север и другите черноморски градове на юг.

Пристанище Созопол се намира северно от Стария град, в акваторията на Созополския залив и има регионално значение. Използва се изключително за пътнически превози, развлекателно-туристически пътувания, както и за товарни превози. Има общо седем корабни места и морска гара с ГКПП и ДИК. Освен него в града има изградено яхтено пристанище и пристани за рибарски лодки

Туристическа инфраструктура:

Възможностите за настаняване са разнообразни - луксозни хотели, малки семейни хотелчета, къщи за гости, бунгала. В непосредствена близост до града са и няколко къмпинга: „Градина”, „Златна рибка”, „Каваци”, „Веселие“ и „Смокия”. Ресторантите предлагат характерна черноморска българска кухня и разнообразни специалитети.

По плажовете може да се практикуват различни видове морски спортове – каране на джет, сърф, плажен волейбол, разходка с лодка, риболов.

Недалеч на юг се намира и резерват Ропотамо, обхващащ устието на едноименната река. Там се предлагат разходки с лодка по реката и наблюдение на интересни видове птици и растения.

В Созопол има изграден туристически информационен център.

Тракийска крепост Урдовиза - Китен

В древността по земите, върху които днес се намира Китен, е имало селище, от което са запазени крепостни стени, които днес са реставрирани.

Непосредствено до град Китен община Приморско може да се видят останките от крепостта Урдовиза. Съществува от времето на Троянската война 12 в.пр.н.е. Доказано е, че тук е имало пристанище, както през античността, така и през средновековието, когато крепостта е била важна българска твърдина и военноморска база.

Транспортна достъпност:

Крепостта се намира в близост до гр. Китен. Достъпна е посредством автомобилен транспорт. Към момента достъпът на туристи е ограничен, поради необходимостта от споразумение с Министерство на отбраната във връзка с

преминаване през техен имот. Очаква се споразумението на бъде подписано и да започне възстановяване на крепостната стена.

Синеморец - Тракийска царска резиденция

Разположена при село Синеморец, Царевска община, близо до устието на странджанската река Велека

В момента на терена се извършват археологически разкопки. Открита е част от стената на резиденцията. Преди две години са открити специфични редки монети на тракийски владетел.

Обектът се намира на територията на село Синеморец, достъпен е с автомобил. Посещенията са свободни, но поради продължаващите към момента разкопки, са ограничени.

3. Българска архитектура и занаятчийство

София – Копревщица – Габрово - Велико Търново – Сливен – Пловдив

Храм-наметник “Александър Невски”

Катедралният храм „Св. Ал. Невски” е считан за символ на българската столица. Намира се в центъра на София, на едноименния площад, а отблясъкът на златните му кубета привлича погледа от километри разстояние.

Храмът е построен в чест на руския император Александър II, наричан още „Цар Освободител”, чиято армия през 1878 г. освобождава България от петвековното османско владичество. Св. Александър Невски, чието име носи катедралата, е руски княз (1220-1263) - велик полководец и дипломат. Той е светец-покровител на руския император Александър II и е символ на руската бойна слава.

Осигурен е транспортна достъпност чрез всички видове транспорт. Има указателни табели, информационни табла, рекламно-информационни материали и интернет страница в процес.

Крипта на Храм-паметник “Александър Невски”

В подземие то на храма се намира Криптата – с иконна сбирка, където могат да се видят шедеври на иконописното изкуство.

Осигурен е транспортна достъпност чрез всички видове транспорт. Има указателни табели, информационни табла, реклам но-информационни материали и интернет страница в процес.

Църква “Свети Георги”

Най-стари ят и най-добре запазен архитектурен паметник от римско време в София е църквата ротонда „Св. Георги”. Построена е в началото на IV в. и се счита, че по времето на римския император Константин Велики (управлявал 306 – 337 г.) и разцвета на античния град Сердика (старото име на София). Счита се, че ротондата е и най-старата сграда в София.

Осигурен е транспортна достъпност чрез всички видове транспорт. Има указателни табели, информационни табла, реклам но-информационни материали и интернет страница в процес.

Църква “Света Петка”

Храмът е посветен на великомъченица Петка Иконийска. Построен е върху останки на римска култова сграда и датира от XI в. Стенописите, които се виждат днес във вътрешността, са изографисани в края на XV и началото на XVI век.

По време на османското владичество храм „Св. Петка Самарджийска” е бил поддържан от еснафа на самарджиите в София, откъдето идва и името ѝ.

Осигурен е транспортна достъпност чрез всички видове транспорт. Има указателни табели(недостъчни) и интернет страница.

Боянска църква

Църквата е част от Стоте национални туристически обекта и е включена в Списъка на световното културно наследство на ЮНЕСКО през 1979 г.

Строена е на три етапа: първи - XI век, втори - средата на XIII век, и трети - средата на XIX век.

Източната част на църквата е малка, едноапсидна кръстокуполна сграда с вградени подпори, които формират вписан кръст. Първият живописен слой, покривал изцяло източната част на храма, датира от XII век. През XIII век с дарението на севастократор Калоян и съпругата му Десислава, управлявали Софийска (Средецка) област по това време, е пристроена втората двуетажна част на църквата, която принадлежи към типа двуетажни църкви-гробници. Ктиторският надпис говори за повторното изографисване през 1259 година. Зографите Василие и Димитър, чиито имена са разкрити при реставрационни дейности, полагат нов слой стенописи върху първия в старата част и изписват двата етажа на новата част на църквата.

Осигурен е транспортна достъпност. Има указателни табели (недостатъчни); информационни табла, екскурзовод на място, интернет страница.

Архитектурно-исторически резерват - град Копrivщица

През 1952 г. град Копrivщица е обявен за единствения град музей в страната, а от 1971 г. е архитектурен и исторически резерват, разполагащ с 388 архитектурни, исторически, художествени и етнографски паметници. През 1978 г. е признат за национален архитектурен резерват с международно значение и за селище на международен туризъм.

Архитектурата на Копrivщица е свързана с цялостното историческо развитие на българската възрожденска архитектура, запазена и до днес. В първите етапи на своето изграждане тя е близка по характер на архитектурата в селища като Жеравна, Трявна, Самоков, Етрополе, Тетевен и др.

През 1956 г. в Копrivщица се създава Дирекция на музеите с цел запазване, съхраняване и популяризиране на културно-историческото наследство на града. Сред музеите и местните забележителности са Ослековата къща, Лютовата къща, музей „Тодор Каблешков”, музей „Димчо Дебелянов”, музей „Георги Бенковски”, музей „Любен Каравелов”.

Интерес представлява и църквата „Свето Успение Богородично”, съградена през 1817 г. на мястото на стар храм. Забележителна е с дърворезбата по владишкия трон и амвона и с автентичните икони.

В града освен старите къщи и прекрасната природа, туристите могат да разгледат и над четиридесет чешми, строени през различни периоди от историята на Копrivщица. Характерна украса за копривщенската чешма са розети от шестоъгълни звезди, шнурови ленти, изображения на водни животни, цветя и др. Едни от най-старите чешми са Беневската и Чалъковата.

Достъпност за посещение:

Работно време на музейните обекти - целогодишно с почивни дни – понеделник и вторник. Достъпът до обектите е платен, като допълнително се предлага беседа и обиколка с екскурзовод на български, английски и френски език.

Транспортна достъпност:

Гр. Копrivщица е разположен в планината Същинска Средна гора. Намира се на 110 км от София, 24 км от Пирдоп, 22 км от Стрелча и 90 км от Пловдив.

Туристическа инфраструктура:

В Копrivщица има много хотели и къщи за гости, които приемат посетители в автентична атмосфера. Заведенията за хранене са многобройни и предлагат разнообразни български ястия, приготвени по местни рецепти.

Сдружение „Съвет по туризъм” - Копrivщица предлага следните услуги:

- Настаняване в категоризирани селски къщи;
- Осигурява екипировка, планински водачи и екскурзоводи;
- Центъра предлага богат избор на рекламни материали от региона и страната;
- Възможност за закупуване на автентични родопски произведения и сувенири;
- В изложбата-базар могат да се закупят автентични произведения на местени майстори.

Архитектурно-етнографски комплекс Етър

Архитектурно-етнографският комплекс „Етър” се намира в покрайнините на град Габрово. Представлява музей на открито, чиято цел е да покаже какви са били архитектурата и битът на Габрово и района през втората половина на XVIII в. и началото на XIX в.

Архитектурно-етнографският комплекс „Етър” е създаден през 1964 г., а е обявен за архитектурно-етнографски паметник на културата с национално значение с брой 101 на Държавен вестник от 1971 г.

В музея има общо 50 обекта - къщи със занаятчийски работилници, водни съоръжения и други сгради. Тук се намира и единствената в България колекция от технически съоръжения, задвижвани от вода - валявици, воденици, тепавица, точило и др.

На занаятчийската чаршия (централната търговска улица) в Етър могат да се видят 16 къщи, точни копия на сгради, съществували в миналото в Габрово и региона. На занаятчийската улица посетителите могат да наблюдават в реално време работата на майсторите. Представени са множество занаяти – хлопкарство (изработка на ковани хлопци – звънци за животни), гърнчарство, шекерджийство (изработка на захарни изделия), кожухарство, бакърджийство (изработка на медни съдове) и др. Освен че наблюдават автентичната технология, по която работят майсторите, посетителите могат да си закупят изделията, сътворени пред очите им. При предварително запитване от комплекса организират и курсове за обучение в традиционни занаяти.

Посетителите на Етър могат да станат свидетели и на възстановки на традиционни обичаи по време на празници като Лазаровден (осем дни преди Великден), Гергьовден (6 май), Еньовден (24 юни), Илинден (20 юли) и др.

Достъпност за посещение: целогодишно, платено, екскурзоводски беседи на български, руски, английски и немски език.

Транспортна осигуреност:

От центъра на Габрово се тръгва в посока прохода Шипка. На разклона за Шипка се поема направо (надясно е пътят за Шипка). Има и указателни табели.

От град Габрово до Етъра има редовен транспорт - линия „Русевци - Еловица” (квартали на Габрово) и линия №1 от кв. Русевци в Габрово до центъра на Етъра. Пред входа на комплекса има платен паркинг.

Туристическа инфраструктура:

На територията на архитектурния комплекс има и хотел, в който посетителите могат да отседнат, и ресторант, в който да опитат традиционни ястия, приготвени по стари местни рецепти.

В близост има изграден посетителски информационен център „Узана” – град Габрово, местност Узана.

Боженци

Китното габровско селце Боженци е един от най-красивите архитектурни резервати в България. Намира се на 15 км източно от гр. Габрово и впечатлява с добре запазените възрожденски къщи и обществени сгради.

Според древна легенда селцето е основано от търновска болярка на име Божана, която се заселила тук с децата си след смъртта на съпруга си при завземането на столицата Търново от османците. Оттам дошло и името на селцето. Преданието казва, че заедно с Божана тук дошли все богати търновци и донесли със себе си богата култура и традиции.

Достъпност за посещение: целогодишно, платено за отделни музейни обекти или всички музейни обекти, екскурзоводски беседи на български и английски език.

Транспортна осигуреност: осигурена е транспортна достъпност.

Екскурзоводи и уредници разказват на туристите за резервата на български и английски език.

Има налични указателни табели, екскурзоводи на място, баркодове по отделните обекти, интернет страница, информационен център

Велико Търново

В архитектурно отношение обликът на старата част на града пренася посетителите в миналото. Вървейки по улица „Гурко” или по „Самоводската чаршия” (улицата на занаятите), гостите на града имат възможност да разгледат сгради, издигнати преди повече от 200 години, както и да усетят една изцяло различна атмосфера. Чаршията е своеобразен етнографски комплекс със занаятчийски работилници, дюкяни за сувенири и галерии.

В старата част на града се намира по-голямата част от местните музеи, сред които интерес представляват Археологическият музей, Музей „Възраждане и

Учредително събрание“, Музей „Нова и най-нова история“, Сарафкината къща, къщата музей на П. Р. Славейков, Стамболовият хан, ханът на Хаджи Николи и др.

Достъпност за посещение: бесплатно, целогодишно

Транспортна осигуреност:

На 10 км от Велико Търново се намира летище Горна Оряховица, което е най-близкото летище до града. До Велико Търново се стига също с автобус или влак, като от по-големите градове има редовен транспорт.

Велико Търново е град в Северна България, административен център на Великотърновска област. Градът е разположен по поречието на р. Янтра, на 241 км от столицата София, на 228 км от Варна и на 107 км от гр. Русе.

Туристическа инфраструктура:

Налични са хотели и ресторанти в него и в непосредствена близост, майстори-занаятчии в самия обект, фестивални програми, изложби, концерти

Във всички музеи в града има персонал, който обслужва туристите. Беседи се предлагат на български, английски, руски, френски, немски, испански и гръцки език. Има изграден ТИЦ Велико Търново

Арбанаси

Само на 6 км от Велико Търново се намира архитектурният резерват Арбанаси. Старинното село е запазило великолепни архитектурни паметници от епохата на Българското възрождане, стари църкви и китни дворове, потънали в цветя и зеленина. Търново.

Известно е, че село Арбанаси е съществувало още по време на Втората българска държава (1185 г. – 1393 г.). Тогава болярите от столицата Търново го използвали за лятна резиденция. Според легендата тук търновските царе са секли монети.

Най-интересните музеи в Арбанаси са **Констанцалиевата къща, църквата „Свето Рождество Христово“, църквата „Св. Архангел Михаил и Гавраил“.**

Достъпност за посещение: целогодишно, платено за отделни обекти

Транспортна осигуреност:

Село Арбанаси е разположено на високо плато на 4 км от град Велико Търново.

Туристическа инфраструктура:

Налични са хотели, къщи за гости и ресторанти.

Екскурзоводи от Регионалния исторически музей във Велико Търново обслужват туристите, желаещи да посетят архитектурния резерват Арбанаси. Има частично визуализиращи табла, указателни табели, екскурзоводи, ТИЦ, сайт на РИМ, рекламни материали, брошури.

Котел

Една от забележителностите на гр. Котел е експозицията „Котленски възрожденци”, която се помещава в сградата на Пантеона на Георги Стойков Раковски. Открита е през 1981 г. по случай честването на 1300 години от създаването на България.

Експозицията на Музея на котленските възрожденци е разположена в 4 зали – Будители, Просветители, Бунтовници и Революционери. Представени са уникални експонати, които разкриват книжовната и просветителската дейност на котленските възрожденци.

Село Жеравна се намира в Стара планина, на 12 км от гр. Котел, на 50 км от гр. Сливен, на 110 км от гр. Бургас и на 330 км от София. Осигурен е целогодишен достъп за посещение. Екскурзоводите от Историческия музей предлагат беседи на български, немски, английски и руски език. В гр. Котел работи Туристически информационен център. В музеите се предлага екскурзовод.

Резерват „Жеравна”

Районът на селото е обитаван още от древността. През XVII в. Жеравна се превръща в голям занаятчийски и културен център с няколко хиляди души население, главна улица и много дюкяни. Главният поминък на местното население бил овчарството, наред с различните занаяти. Днес Жеравна е архитектурен и музеен резерват с добре запазени и възстановени възрожденски къщи, изографисани и с изящна дърворезба, тесни калдъръмени улички и многобройни чешми. В околността бликат множество извори, повечето от които са отведени в чучурите на чешми. 172 от къщите в селото са обявени за паметници на културата.

Село Жеравна се намира в Стара планина, на 12 км от гр. Котел, на 50 км от гр. Сливен, на 110 км от гр. Бургас и на 330 км от София. Туристите в музеите в Жеравна

се обслужват от екскурзоводи. Предлагат се беседи на български език. В близост е ТИЦ Котел и ТИЦ Сливен.

Архитектурно-исторически комплекс “Стария Пловдив”

Архитектурният резерват Старинен Пловдив е отлично запазен комплекс, в който на неголяма площ можем да се разходим из различните епохи, да видим антични сгради, адаптирани към съвременния живот, и да усетим атмосферата на града по времето на Възраждането.

Старият град, както е известен комплексът, е разположен на естествено възвишение – трихълмието (близко разположените хълмове Джамбаз, Небет и Таксим). През вековете тук са живели много народи. Всеки е оставил както останки от своята култура, така и своето име на града. Пловдив е един от **най-старите градове в Европа** – началото му датира от 4000 години пр.Хр. През античността траките се заселват на хълма и създават укрепено селище, което през IV век пр.Хр. е завладяно от **Филип Македонски**. Той дава едно от многобройните имена на града – **Филипополис**, и го обгражда с дебели крепостни стени. По-късно траките си връщат властта над града, но след серия от битки, през I век той попада под римска власт. От тракийско време е запазена крепост на самия връх на Небет тепе.

По време на Възраждането Пловдив е важен икономически център. В града живеят много заможни и образовани хора, които пътуват из цяла Европа. От своите пътувания те донасят не само екзотични стоки, но и нови културни течения. Богатите пловдивски търговци показват благосъстоянието си чрез строежа на красиви, богато орнаментирани къщи, станали емблематични за Стария град. За разлика от кирпичените къщи в началото на Възраждането, които са малки по размери, несиметрични и практични, в по-късно време строителството се разгръща с повече въображение и размах, като се набляга на пищността и детайлите. Новите възрожденски къщи са симетрични (овален салон с по четири стаи в ъглите) и раздвижени с еркери и клюкарници на горния етаж. Наречени са в архитектурата с понятието "Пловдивски къщи". Освен красив архитектурен стил, богатите къщи имат допълнителни пристройки като мраморни кладенци, хранилища за ценни стоки, пристройки за слуги и дори турски бани с пералня. Особено е наблегнато на цветната украса на фасадата с

красиви орнаменти, а интериорът е допълнен със стенописи и богати дърворезби по мебелите, тавана и стълбищните парапети.

По-интересни обекти от периода на Възраждането са къща Мавриди, къща Недкович, къщата на Степан Хиндлиян, Балабановата къща, Куюмджиевата къща и др.

В интересни възрожденски къщи се разполагат и три от експозициите на Регионалния исторически музей.

В Стария град в различни сгради се намират сбирки и на Градската художествена галерия.

От периода на Възраждането са запазени също храмове и обществени сгради, които допълвали духовния и културен живот на будното пловдивско общество.

Голяма част от възрожденските къщи са отлично запазени и реставрирани в архитектурния резерват Старинен Пловдив.

Църквата „Св. св. Константин и Елена” е един от древните християнски храмове в гр. Пловдив. Християнско светилище е имало на това място още в началото на IV век. Разположен е в центъра на старинната част на града, върху самата крепостна стена на Акропола. Храмът е част от Архитектурния комплекс „Старият Пловдив”, в който се включват Джумая джамия от XIV –XV в., катедралната църква „Св. Успение Богородично”, митрополитската църква „Св. Марина” и Античният театър. В непосредствена близост до храма се намира и т.нар. „Хисар капия”, която през римско време е представлявала източната порта на древния град, пътя към Далечния изток.

Достъпност за посещение: целогодишно, платено за отделни обекти

Транспортна осигуреност:

Налична е транспортна достъпност.

Туристическа инфраструктура:

Налични са хотели, къщи за гости и ресторанти, екскурзоводи при предварителна заявка; беседи на следните езици: български, английски, немски, френски, руски, чешки. Налични са указателни табели, информационни табла, екскурзовод на място и ТИЦ.

4. Фестивал на розите

Казанлък - Скобелево - Карлово

Този тур разкрива най-красивото и ароматно лице на България – розата и включва: Посещение на Розовата долина с безкрайните градини с маслодайни рози, от които се произвежда прочутото розово масло.

Посещение на празника на розата в гр. Казанлък, розобер в Казанлък или околните села

Празникът на Розата е един от най-забележителните фестивали в България, посветен на красотата и цветята. Празнува се за първи път през 1903 г., като оттогава традиционно се провежда **през последната седмица на май и началото на юни**. Това е периодът, през който цъфти маслодайната казанлъшка роза. Днес Празникът на Розата се е превърнал в международно празненство, в което се забавляват хиляди туристи и гости на града. Програмата включва избор и коронясване на Царица Роза, ритуалите “розобер” и “розоварене”; празнично шествие – карнавал, международен фолклорен фестивал “Младежта на Балканите” и др.

Розоберът започва рано сутрин, когато в разцъфналия розов цвят има роса, която съхранява розовото масло и е от съществена важност за извличането на екстракта от растението.

Музей на розата

В град Казанлък се намира единственият музей в света, посветен на маслодайното растение роза. Музеят на розата се помещава в старата сграда на Института по розата. Розата е един от символите на България.

Музеят е част от Историческия музей „Искра” в Казанлък. През 1967 г. е създадена малка експозиция, посветена на розобера в Казанлък и региона. През 1969 г. експозицията прераства в самостоятелен музей.

Днес Музеят на розата съхранява над 15 000 експоната, свързани с розобера и розопроизводството от цяла България.

Експозицията на музея включва оригинални снимки и документи за развитието на розопроизводството, инструменти за обработка на розови градини, съдове за

съхранение и износ на розово масло и вода. В Музея на розата са направени възстановки на склад за розово масло и на първата лаборатория за изследване на розовото масло, създадена през 1912 г.

Една от най-големите атракции в музея е съд за розово масло, който за последен път е използван през 1947 г., но от него все още се разнася силен аромат на рози.

В магазина към Музея на розата могат да бъдат закупени информационни материали, сувенири, козметика, сладко от рози, розов ликьор, ароматни масла и др.

Достъпност за посещение: цялогодшно; платен достъп

Транспортна осигуреност:

Налична е транспортна достъпност.

Туристическа инфраструктура:

Налични са хотели и ресторанти; Предлагат се беседи и екскурзовод. Наличен Културно-информационен център Казанлък.

Етнографски комплекс „Кулата“

Историко-етнографски комплекс „Кулата“ е изграден в най-старата част на Казанлък. Реставрирани са архитектурно-исторически паметници от Възрожденската епоха. През месец октомври 1976 г. в две от реставрираните къщи ИМ „Искра“ урежда етнографски експозиции, които показват градски и селски бит на средната класа на казанлъшкия регион от края на XIX в. В градската (Хаджиеновата) къща известно време е живял основателят на ИМ „Искра“ Петър Топузов. Възстановеният интериор показва прехода от традиционния селски към градски бит, навлизането на европейския бит и култура в живота на казанлъчани, което пък е свързано с търговията на розово масло по света.

Под навеса е уредена примитивна розоварна. Къщата от селски тип е с характерна за подбалканските села асиметрична архитектура типична за края на XVIII и началото на XIX в. Към Етнографския комплекс има уреден щанд, където се предлагат най-качествените продукти от маслодайна роза и други етерични култури.

Достъпност за посещение: Затворен за посещения от 30 ноември до 31 март; платено

Транспортна осигуреност:

Налична е транспортна достъпност. Намира се на 1 км от центъра на град Казанлък.

Туристическа инфраструктура:

Налични са хотели и ресторанти; Предлагат се беседи и екскурзовод. Предлага се допълнително розоварене с дегустация на ликьор и сладко от рози. Наличен Културно-информационен център Казанлък.

Етнографски комплекс „Дамасцена” – с. Скобелево

Комплекс “Дамасцена” се намира в полите на Стара планина, в самото сърце на Розовата долина, непосредствено преди влизане в село Скобелево, на 4 км северно от главния път София-Бургас.

Комплекс “Дамасцена” предлага:

- Ресторант и бар с красива цветна градина и открит басейн
- Етнографска сбирка с предмети от бита, използвани през 19 и началото на 20 век
- Старинна гюлапана (стара инсталация за розоварене) отпреди 350 години
- Съвременна инсталация (дестилерия) за производство на розово масло
- Парк с декоративни рози
- Места за отдих (беседки, алеи)

Музейната експозиция показва различни методи за производство и съхранение на розово масло. Обиколката в етнографския комплекс показва традиционни стари занаяти, характерни за този район.

Посещение на розови масиви - Карлово

*** Маршрутът следва да се изпълнява в края на месец май и началото на месец юни, съгласно програмата на Фестивала на розата в гр. Казанлък.**

5. По пътя на Траките

Пловдив – Глухите камъни – Странджеве - Перперикон - Кърджали – Татул – Бенковски

Архитектурно-исторически комплекс “Стария Пловдив”

Архитектурният резерват Старинен Пловдив е отлично запазен комплекс, в който на неголяма площ можем да се разходим из различните епохи, да видим антични сгради, адаптирани към съвременния живот, и да усетим атмосферата на града по времето на Възраждането.

Старият град, както е известен комплексът, е разположен на естествено възвишение – трихълмието (близо разположените хълмове Джамбаз, Небет и Таксим). През вековете тук са живели много народи. Всеки е оставил както останки от своята култура, така и своето име на града. Пловдив е един от **най-старите градове в Европа** – началото му датира от 4000 години пр.Хр. През античността траките се заселват на хълма и създават укрепено селище, което през IV век пр.Хр. е завладяно от **Филип Македонски**. Той дава едно от многобройните имена на града – **Филипополис**, и го обгражда с дебели крепостни стени. По-късно траките си връщат властта над града, но след серия от битки, през I век той попада под римска власт. От тракийско време е запазена крепост на самия връх на Небет тепе.

Жилищна сграда “Ейрене”

Късноантичната жилищна сграда Ейрене (гр. - ΕΙΡΗΝΗ) в Пловдив е разкрита по време на археологически разкопки през 1983-1984 г. Жилищна сграда Ейрене е паметник на културата от национално и световно значение. Това е най-забележителните сгради в античния Филипопол и е заемала централно място сред проучените частни жилища в античния град. Ейрене е функционирала през 3-4 век, вероятно е била резиденция на виден гражданин от Филипопол, изповядващ идеите на ранното християнство. В сградата са обособени две части – домакинска и представителна. В представителната част помещенията са разположени около вътрешен двор с колонада, а по – късно към едно от тях е пристроена апсида също с мозаичен под. Представителния характер и предназначението за приемане на гости в тази част от сградата са видни от мозаечните полета на площ 160 кв.м и надписите - разположени в тях и голямото помещение с женски образ и надпис ΕΙΡΗΝΗ. Женският бюст е изработен в техника opus vermiculatum. Надписът ΕΙΡΗΝΗ – Мир, сочи, че това е

образа на езическата богиня на Мира. Ейрене е почитана в Атина и Рим от централната власт.

Античен театър

Античният театър в Пловдив е разположен в Стария град, в седловината между двата хълма **Джамбаз и Таксим тепе**. Построен в началото на II в.н.е., по времето на **император Траян (98 – 117)**, той е един от **най-добре запазените антични театри в света**. Обявен е за археологически паметник в бр. 6 на Държавен вестник от 1995 г.

Разкрит е при археологически разкопки, проведени през 1968-79 г. от Археологически музей - Пловдив.

Зрителната му част (театронът) е амфитеатрална и разделена на два ранга, всеки състоящ се от 14 реда седалки, издялани от мрамор. Седалките са разделени на сектори от спускащите се към сцената стълбища. Двата ранга са разделени с широка хоризонтална пътека (диазома).

Откъм страната на сцената се издига двуетажна постройка, наречена **скене** (съблекалня за актьорите), със странични крила. Открити са **надписи и изящни статуи**, които сега са включени в архитектурата на сградата. Античният театър побирал от 5 до 7 хиляди зрители.

Римски античен форум

Античният форум с Одеон в Пловдив се намира на ул. „Генерал Гурко”, от северната страна на Централната поща и централния офис на Туристическия информационен център.

Форумният комплекс, части от който днес могат да се видят от двете страни на Централната поща, е най-големият на територията на България. Строен е в края на I в. н.е. Тогава Филипопол се сдобива с нов градоустройствен план и център (форум) по римски образец. Обхваща площ от 11 хектара, като от трите му страни са били разположени магазини с еднакви размери, а от север – обществени сгради.

Църква “Св. Константин и Елена”

Църквата „Св. св. Константин и Елена” е един от древните християнски храмове в гр. Пловдив. Християнско светилище е имало на това място още в началото на IV век. Разположен е в центъра на старинната част на града, върху самата крепостна стена на

Акропола. Храмът е част от Архитектурния комплекс „Старият Пловдив“, в който се включват Джумая джамия от XIV –XV в., катедралната църква „Св. Успение Богородично“, митрополитската църква „Св. Марина“ и Античният театър. В непосредствена близост до храма се намира и т.нар. „Хисар капия“, която през римско време е представлявала източната порта на древния град, пътя към Далечния изток.

Джумая джамия

Джумая джамия е главният мюсюлмански храм в Пловдив. Турското ѝ име е Hüdavendigâr Camii или Cuma Camii. Джамията се намира в центъра на Пловдив и е издигната на мястото на катедралната пловдивска църква „Света Петка Търновска“ скоро след завладяването на града от османската армия (1363 г. – 1364 г.). По времето на султан Мурад II (1421 – 1451) старата сграда била съборена и на нейно място издигната днешната джамия, наречена Улу Джумая джамия – главна петъчна джамия. Джумаята е една от най-старите османски култови постройки на Балканите. Тя е и сред най-големите – внушителна правоъгълна сграда, чийто салон има размери 33 на 27 метра. Градежът ѝ показва влиянието на византийската и старобългарската архитектурна техника - два пласта тухли са иззидани след всеки пласт дялан камък.

Манастирски комплекс “Св. Йоан Предтеча”

Манастирският комплекс „Св. Йоан Предтеча“ е български православен манастир, разположен на десния бряг на река Арда в град Кърджали (квартал Веселчане). Той е бил част от средновековен епископски комплекс „Св. Йоан Продром“.

Основан е през VI - VII век. От археологическите разкопки е известно, че съществуват 4 последователно строени църкви. Те са с типично византийски стил и силно атонско влияние. Манастирът е бил духовно средище на една от големите средновековни епархии – Ахридос.

Храм “Св. Успение Богородично”

Храмът „Св. Успение Богородично“ се намира в квартал „Гледка“ в град Кърджали. Светата обител включва църква и манастир. Църквата представлява трикорабна базилика, датираща от XX век, действащ храм, паметник на културата.

Интересна е цветовата гама на стенописите - смесването между синьо и жълто е често използвано при изобразяването на християнски символи в Близкия изток.

В църквата се съхранява частица от кръста на Христос, открита в реликвариум при разкопки на Перперикон през 2002 година.

Има осигурена транспортна достъпност до обектите.

Налични са указателни табели, информационни табла, екскурзовод на място, интернет страница.

Тракийско светилище Глухите камъни

Скалното светилище Глухите камъни е сред най-големите тракийски култови обекти. Обхваща няколко огромни, прорязани от дълбоки проломи скални масива. В подножието на един от тях е издълбана скална гробница. В източната част на гробната камера е оформено легло и малка ниша. Встрани има следи от втора, недовършена гробница. В масива на Изток е изсечена стълба, която води до върха, където е оформен басейн. Останалите три скални зъбера са осеяни с над 200 култови скални ниши.

Откроявайки се над околния терен, в съзнанието на древните обитатели на Родопите скалните масиви били свещени. За траките височината на скалата олицетворявала ритуала на преминаване от всекидневното към свещеното. Този, който се издига, изкачвайки стъпалата на светилището, които водят към небето, престава да бъде човек – стигайки до върха, докосван от първите лъчи на слънцето, жрецът-свещенослужител прониква в едно друго, ново и чисто пространство...

Достъпност за посещение: намира се в община Хасково, на границата на землищата на община Любимец, община Маджарово и община Харманли. Посещенията са безплатни през пролет-лято-есен. Не се предлагат екскурзоводи. Липсва подход за достъп на хора с увреждания.

Транспортна достъпност и връзки: намира се на 3 км от асфалтов път, до самия обект се достига по пешеходна пътека. Пътят е горски. Лесно достъпен за автомобили с висока проходимост.

Туристическа инфраструктура: Има поставени указателни табели, които водят към комплекса. В близост до обекта има 4 места за настаняване и достатъчен брой заведения за хранене и развлечения от различен вид, също и магазини и други услуги в близост до обекта.

Скални ниши – с.Странджево

Намират се на около 4 км югозападно от с. Странджево. На водослива между реките Арда и Крумовица е оформена красива долина, широка около 1000 м. Там, в района на защитената местност “Орешари”, върху масивна отвесна скала (Кован кая) са изсечени множество скални ниши. Разположени са в няколко групи, като броят им надхвърля 150. Тези паметници са свързани с многобройните тракийски селища, крепости, светилища и скални некрополи в тази част на р. Арда. В нивите около селото са намирани малки глинени съдчета, вероятно от разрушена тракийска надгробна могила.

Достъпност за посещение: Намира се в защитена местност „Орешари, с. Орешари, община Крумовград и на 4 км. от село Странджево..Достъпът до обекта е безплатен и целогодишен. Липсва екскурзовод. Не е осигурен достъп за хора с увреждания.

Транспортна достъпност и връзки: Пътят до обекта е от общинска пътна мрежа, като има и пешеходна пътека. Има редовна транспортна връзка.

Туристическа инфраструктура: Разполага с 2 броя места за настаняване в близост до обекта, 4 заведения за хранене и развлечения в близост. Няма ТИЦ. Има магазини и други услуги в близост до обекта.

Археологически средновековен комплекс Перперикон

Перперикон се намира в Източните Родопи, на 20 км североизточно от град Кърджали. Скалният град се извисява на скален връх с височина 470 м. В подножието му се намира село Горна крепост, а край него тече река Перперешка. Удобната речна долина е създала условия за живот от дълбока древност. По тази причина тя е осеяна с десетки археологически обекти от различни епохи, чийто център е Перперикон.

Археологическият средновековен комплекс Перперикон е един от най-древните монументални мегалитни паметници, изцяло изсечен в скалите. Той е и една от най-популярните туристически дестинации в България.

Култовата дейност на скалния връх започва още през V хил. пр. Хр. и е свързана с култа към Бога-Слънце на хората от каменно-медната епоха. Тук те създават първото светилище и полагат съдове с храна за боговете.

Достъпност за посещение: намира се в община Кърджали между селата Мургово и с. Горна Крепост; посещенията са платени и сезонни, предлага и екскурзоводи,

Транспортна достъпност и връзки: път от общинска пътна мрежа, стига се с автомобил по пътя откъм с. Стремци или по пътя откъм с. Широко поле. Пътят е асфалтов. Има маркирана туристическа пътека тръгва от с. Болярци и излиза директно на Кулата на Перперикон.

Туристическа инфраструктура: В близост има един хотел.

Тракийско светилище край с. Татул

Един от най-величествените мегалитни паметници, открити по нашите земи, е Тракийското светилище край село Татул, община Момчилград. То се намира само на 200 м от селото и на около 15 км от Момчилград.

Светилището представлява скален масив, а върхът му - пресечена пирамида. Комплексът се състои от два саркофага, четириъгълно легло за главния олтар и триметров кладенец. Датиран е от края на V и началото на IV хил. пр.Хр. За това свидетелстват намерените глинени съдове в региона.

Достъпност за посещение: намира се в община Момчилград, край село Татул и на 15 км от град Момчилград. Достъпа е платен.

Транспортна достъпност и връзки: Стига се през асфалтов път на 500 м от светилището, след което се преминава през оформена почвена пътека

Туристическа инфраструктура: Има паркинг до с. Татул. В селото има достатъчен брой заведения за хранене и магазини.

Тракийски култов комплекс - с. Бенковски

Каменният град е тракийско светилище с жертвеници, което се намира на 12 км от Златоград по пътя за гр.Кърджали.

Предполага се, че мястото е било религиозна тракийска столица. Скалните масиви били обожествени и в тях всяко семейство е издълбало семеен олтар - жертвеник. Жертвениците са стотици и са с бъбрековидна форма, с различна големина.

Езическите жертвеници-олтари и гробници-храмове край с. Бенковски са едни от най-старите паметници на човешката цивилизация по цялата планета Земя.

Достъпност за посещение: Намира се на 2 км от село Бенковски. Лесно достъпен, разположен северно от шосето между селата Бенковски и Добромирци. Посещенията са безплатни. Липсва екскурзовод.

Транспортна достъпност и връзки: Лесно достъпен, разположен северно от шосето между селата Бенковски и Добромирци. До него се стига по отъпкана черна пътека.

Туристическа инфраструктура: Близостта до селото осигурява достъп до места за настаняване, заведения за хранене и развлечения, както и магазини.

6. Софийска света гора

София – Кокаляне – Етрополе – Черепиш – Осеновлаг

Началото на манастирския комплекс Мала или Софийска света гора е положено през XIII в., когато са изградени повечето от манастирите в Софийско. Комплексът включва 14 манастира, разположени по протежението на планината Витоша и съседните ѝ планини. Комплексът възниква спонтанно и се формира в продължение на векове. Главен манастир първоначално бил Бистришкият, от който днес е останала църквата „Свети Георги” в с. Бистрица. Най-значителните манастирски обители са разположени в околните на София планини, като част от тях са запазени и до днес. Това са Драгалевският манастир „Св. Богородица”, Кокалянският манастир „Св. Архангел Михаил”, Черепишкият „Успение Богородично”, Етрополският „Света Троица”, Осеновлашкият „Седемте престола” и др. Недалеч се намират и манастирите в Пернишко – Калкаският манастир „Св. Петка”, Радомирско-Радибошкият манастир

„Св. Троица”, Земенският манастир „Св. Йоан Богослов”, Пещерският манастир „Св. Никола”, Брезнишко-Билинският манастир „Св. Архангел Михаил”, Ребревският манастир „Св. Никола” и Гигинският манастир „Св. Безсребреници Козма и Дамян”, Трънско-Неделнишкият манастир, Глоговишкият и Мисловшкият манастир, Годечко-Чепърлинският, Разбоишкият, Шумският, Маловският, Понорският и Василовският манастир.

Около манастирите от Мала Света гора, които през вековете са средища на народния дух и култура, постепенно се създават селища, които днес са част от София.

Черепишкият манастир „Успение Богородично” е разположен в Искърското дефиле на Стара планина, на 2 км югозападно от с. Лютиброд и на 29 км югоизточно от град Враца. Манастирът е построен по времето на цар Иван Шишман (управлявал 1371-1393 г.). Жилищните сгради, които посетителите на манастира могат да видят днес, са построени през 1836 г. През 1784 г. в скалите над манастира била изградена костница на два етажа, чиито параклис е посветен на „Св. Йоан Кръстител”. В средата на XIX в. някои от сградите на манастира са унищожени при срутване или пожар, но през следващите години отново са изградени.

Транспортна достъпност:

До Черепишкия манастир се стига лесно с кола от София, следвайки пътя за гр. Мездра през Искърското дефиле. На около 15 км преди Мездра има малка отбивка, която след 100 м води до портите на манастира.

В Черепишкия манастир се изнасят беседи от свещениците на български език

Край кв. Драгалевци в София, на около 1,5 км в югозападна посока се намира Драгалевският манастир „Св. Богородица Витошка”. Той е създаден от цар Иван Александър (управлявал 1331 – 1371 г.) около 1341 г. и оцелява след завладяването от османците през 1382 г. Манастирският комплекс се състои от църква, жилищни сгради и стопански постройки. През XVII в. тук е имало и килийно училище. Светата обител е давала убежище на революционера Васил Левски (1837 – 1873 г). Манастирът е обявен за паметник на културата.

Транспортна достъпност:

До Драгалевския манастир има асфалтиран път, който се отделя от шосето кв. Драгалевци- х. „Алеко”.

Кокалянският манастир „Св. Архангел Михаил” е на няколко километра от с. Кокаляне, в източната част на Плана планина. Той е бил свързан с път с Бистришкия, Драгалевския и Боянския манастир. Недалеч от него се намирала крепостта Урвич, която е една от последните български крепости, превзети при нашествието на османските турци. Манастирът е основан по време на Второто българско царство (1185 г. – 1393 г.), а по време на османските нашествия е разрушен. През XIV в. е възстановен. От XIV до XIX в. често е бил нападан и ограбван. През 1898 г. е издигната новата църква. От старата е останал само един каменен надпис. Комплексът включва църква, параклисите „Успение Богородично” и „Св. Иван Рилски”, както и жилищни и стопански сгради и камбанария, построена през 2000 г. В него се пазят известният Кокалянски сборник от XVI в., както и реликви, свързани с царуването на последния средновековен владетел цар Иван Шишман (управлявал 1371 – 1395 г.). Манастирът е обявен за паметник на културата.

Транспортна достъпност:

До Кокалянския манастир се стига сравнително трудно. Единият начин е през центъра на с. Кокаляне, откъдето тръгва черен път за манастира. Другият е пешеходна пътека (40-50 минути), започваща от устието на р. Егия на главния път София – Самоков.

Етрополският манастир „Света Троица” се намира на около 6 км източно от град Етрополе. Счита се, че е основан през XII в. Представлява комплекс от църква, жилищни и стопански сгради. Църквата е строена през 1859 г. Комплексът включва и два параклиса – „Св. Йоан Кръстител” и „Св. св. Козма и Дамян”. През XVI – XVII в. манастирът е бил най-голямото духовно средище в Северна България. Манастирът е обявен за паметник на културата.

Транспортна достъпност:

До Етрополския манастир най-лесно се стига по разклона за гр. Етрополе на магистрала „Хемус“. Малко след града е отбивката за манастира – 2,5 км по асфалтов път.

В Етрополския манастир свещеникът предлага беседа на български език.

Осеновлашкият манастир „Св. Богородица“ е по-известен с името „Седемте престола“. Разположен е в подножието на Стара планина, на 15 км от гара Елисейна. В близост до него в миналото се е намирала крепостта Латинско кале. Според легендата е основан през XI в. Разрушаван и възстановяван е неколkokратно. Църквата в днешния си вид е съградена и възстановена през 1815 г. Името ѝ идва от седемте престола (параклиса), които са обособени със стени в купола, между раменете на основния кръст.

Транспортна достъпност:

До „Седемте престола“ се стига лесно с кола от София, следвайки пътя за гр. Мездра през Искърското дефиле. При с. Елисейна трябва да се завие през жп прелез и да се поеме по 12 км асфалтов път за с. Осеновлаг, който води и до портите на манастира.

В Осеновлашкия манастир домакинката на манастира предлага беседа на български език.

В допълнение може да се посети комплекса Цари Мали град.

Цари Мали град

Реставрираната крепост Цари Мали град се намира край самоковското село Белчин.

Комплексът Цари Мали Град включва няколко обекта – средновековната църква „Света Петка“, етнографския комплекс в село Белчин и 300 метра по-нагоре късноантичната крепост Цари Мали Град.

Археологическите проучвания на хълма "Св.Спас" показват, че изграждането на крепостта е започнало по време на управлението на император Валент (364-378 г.).

Мястото на крепостта е избрано преднамерено и е съобразено с възможността за наблюдение на котловината и защита на нейната западна част. Възникналото селище е съобразено с минералните извори в подножието, рудните залежи с магнетитов пясък в целия район и стратегическото кръстовище на два антични пътя. Крепостта се намира в близост до древния военен, търговски и съобщителен път от Рим през Аквилея, Рагуза, Скупи, Пауталия, Германея, Филипопол, Константинопол, както и до трудно достъпния, но най-пряк път към Македония.

При разкопки са открити са 1078 бр. находки / монети, накити, стрели и части от въоръжение, инструменти, разнообразна керамика и др./, както и множество архитектурни останки и стратиграфски ситуации, позволяващи да се направят съответни изводи и заключения. Установени са 5 фази на обитаване на хълма, което говори за неговата значимост и устойчивост като стратегически и културен раннохристиянски център в орбитата на големите градски центрове от античността—Сердика, Пауталия и Германея.

За силно религиозна ангажираност на хълма "Св. Спас" през този период говори разкритият християнски култов комплекс. Той е разположен непосредствено северно от портата на крепостта. На това място почти до ден днешен белчинци празнуват Спасовден, т.е. празникът Възнесение Христово. До 60-те г. на XX в. тук е имало оброчен кръст, поставен под вековен дъб.

До комплекса има осигурен транспортен достъп.

Комплексът е с работно време без почивен ден. Има на панорамното влакче, което работи от сряда до неделя, като в интервала между 12:00-13:00 ч. спира за ежедневна профилактика. При лоша метеорологична обстановка, в т.ч. обилен снеговалеж, силен вятър и температури под -7°C , релсовото съоръжение не работи с клиенти.

Осигурен е платен достъп до комплекса, както и достъп на хора с увреждания. Предоставят се екскурзоводски услуги на български и английски език, както и аудиогид.